

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ήλιος κόντευε να δύσει. Από τα βάθη του ορίζοντα μικρά μαύρα σύννεφα έκαναν αισθητή την παρουσία τους στο μέχρι τότε ανέφελο στερέωμα. Δυο-τρεις ελιές ψυχανεμίστηκαν την ξαφνική αλλαγή και πήραν ν' αναδεύουν απαλά τα ασημόγκριζα φύλλα τους.

Μια γεμάτη ένταση ησυχία επικρατούσε στον κάμπο. Έμοιαζε με υπόσχεση, που ήρθε η ώρα της να πραγματοποιηθεί. Όλα άλλαξαν σε λίγη ώρα και τα κόκκινα χρώματα της δύσης έδωσαν τη θέση τους στα απειλητικά μαύρα σύννεφα, ενώ από τα μακρινά βουνά άστραφτε και βρόνταγε τρομάζοντας ανθρώπους και ζώα.

Το φθινόπωρο είχε μπει για τα καλά. Κόντευε να τελειώσει ο Οκτώβρης αλλά πέρα από τις ισχνές μπόρες και τα πρωτοβρόχια τίποτε άλλο δεν πρόδινε ως τώρα την αλλαγή της εποχής. Η βροχή άρχισε να πέφτει σαν ευλογία στα ξερά χωράφια του κάμπου, στις στεγνές ελιές, στα τρυγημένα από καιρό αμπέλια και στα πετρωμένα από τη ζέστη περιβόλια. Μικρά ποταμάκια από λάσπη σχηματίστηκαν στους δρόμους του χωριού, βγάζοντας στην εξώπορτα τους νοικοκυραίους που, αδιαφορώντας

για τη βροχή που τους μούσκευε, με πλατιά χαμόγελα ευχαριστούσαν το Θεό γι' αυτή την ευλογία, κάνοντας το σταυρό τους. Επιτέλους έβρεχε.

Το σπίτι αγνάντευε τον κάμπο από το ψηλότερο σημείο του χωριού, έχοντας πίσω του βουνά κι αριστερά στο βάθος ίσα που αχνοφαινόταν να στραφταλίζει η θάλασσα όταν οι καιρικές συνθήκες το επέτρεπαν. Μεγάλο σπίτι, δίπατο με βεράντες γύρω γύρω, οι δυο απ' αυτές σκεπαστές, και πίσω μια μεγάλη αυλή με κληματαριά. Ένας τεράστιος ανθόκηπος μ' όλων των ειδών τα λουλούδια και τα φυτά χάριζε με το χρώμα και την ευωδιά του μια νότα αισιοδοξίας στο κατά τ' άλλα μουντό και πέτρινο, δωρικό φτιαγμένο, κτίσμα.

Η οικογένεια Φωκά είχε δυο παιδιά. Ήταν μια πλούσια οικογένεια που έκανε κουμάντο στις μεγαλύτερες εκτάσεις αμπελιών και ελιών όλης της περιοχής. Ίσα με είκοσι μόνιμους εργάτες απασχολούσε, χώρια τους εποχιακούς, που δούλευαν μαζί με τις οικογένειές τους στα κτήματα, και τους διάφορους περαστικούς, που ήθελαν απλώς και μόνο το μεροκάματο. Εκεί όλοι ήξεραν πως ό,τι ώρα κι αν ζητούσες δουλειά, πάντα υπήρχε ανάγκη.

Ο Θεοφάνης Φωκάς ήταν ο κάτοχος και άρχοντας της περιοχής, η Αμαλία ήταν η γυναίκα του, ο Αντρέας ήταν ο γιος και η Θάλεια, η κόρη της οικογένειας. Στην αρχή έμενε μαζί τους και η Μαρία, που ήταν κάτι σαν οικονόμος ή ο άνθρωπος που μαζί με δυο κοριτσόπουλα από το χωριό έκαναν όλες τις δουλειές του σπιτιού. Άλλοι, πάλι,

λέγανε πως μόνο νταντά ήτανε και πως τσακώθηκε με την κυρά κι έφυγε μια μέρα.

Δυο ακόμα άτομα κι ένα τρίτο που προστέθηκε αργότερα έμεναν στο σπιτάκι στη βορινή πλευρά του κήπου. Ήταν ο Ζωγραφάκης, έτσι τον έλεγαν, κανείς δεν ήξερε το μικρό του όνομα, και η Μαρούλα η γυναίκα του, μαζί με την ψυχοκόρη τους την Ερατώ, κόρη της αδελφής του Ζωγραφάκη, που τους την άφησε ξαφνικά «σαν πήρε μια μέρα την απόφαση να εγκατασταθεί μαζί με τον άντρα της μόνιμα στον ουρανό», έτσι έλεγαν στο κοριτσάκι. Δυο καμαρούλες κι ένα πλυσταριό ήταν όλο κι όλο το σπίτι του Ζωγραφάκη. Σίγουρα ήταν μικρότερο από την τραπέζα του αρχοντικού.

Ο Ζωγραφάκης ήταν ο κηπουρός του αρχοντικού, κουβαλούσε λιπάσματα και χώματα, δέντρα και φυτά και ό,τι άλλο χρειαζόταν ο κήπος μ' ένα παμπάλαιο τρίκυκλο. Επίσης ήταν ο άνθρωπος που έφερνε όλα τα ψώνια του σπιτιού από την αγορά και πολλές φορές, σαν του περίσσευε χρόνος, αν και δεν ήταν μέσα στα συμφωνημένα του καθήκοντα, φρόντιζε τα δυο άλογα του αρχοντικού. Όχι από υποχρέωση μα επειδή του άρεσε.

Η Μαρούλα είχε να φροντίσει όλες τις κόττες του σπιτιού, που δεν ήταν και λίγες, τις δυο κατσίκες και τον πίσω λαχανόκηπο, όπου ο άντρας της είχε φυτέψει κάθε λογής ζαρζαβατικό. Επίσης, δυο φορές τη βδομάδα ζύμωνε λαχταριστό ψωμί, που έφτανε η μυρωδιά του πιο μακριά κι από τον κάμπο.

Παρότι ήταν μοιρασμένες οι δουλειές και οι υποχρεώ-

σεις του καθενός τους κι ο καθένας είχε το ρόλο του, εντούτοις πάντα ο ένας έτρεχε να βοηθήσει τον άλλο, για να τελειώσουν περίπου την ίδια ώρα, να καθίσουν έξω στο χωματένιο αυλιδάκι του σπιτιού τους και να πιουν το τσάι τους συνοδεύοντάς το μ' ένα παξιμάδι. Ποιος ξέρει αν ήταν ευχαριστημένοι, το μόνο σίγουρο ήταν πως δεν βαρυγκωμούσαν ποτέ και για τίποτε.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ζωγραφάκης

Ο Ζωγραφάκης ξεφόρτωνε το τρίκυκλο. Σχεδόν αγκομαχώντας κατέβασε το τελευταίο σακί ρύζι, που του φάνηκε σαν να 'ταν γεμάτο πέτρες. Άρχισαν να μου φαίνονται τα χρόνια, σκέφτηκε.

Γέρο σίγουρα δεν θα τον έλεγες, αν και τα νιάτα του ήταν πια περασμένα. Την ηλικία του, με σιγουριά, κανείς δεν μπορούσε να τη μαντέψει. Ειδικά έτσι όπως τον είχε κάψει ο ήλιος, σαν σταφίδα ήταν το δέρμα του και το πρόσωπό του σκαμμένο από βαθιές ρυτίδες. Οπωσδήποτε φαινόταν αρκετά μεγαλύτερος απ' ό,τι ήταν.

Δεκαοκτώ ολόκληρα χρόνια δούλευε στους Φωκάδες. Νεαρό παλικάρι ήταν όταν είχε ακούσει πως ο Θεοφάνης Φωκάς έψαχνε εργάτες για το μεγάλο αρχοντικό και τα κτήματά του κι αποφάσισε να δώσει κι αυτός το παρόν, Δεν ξέρεις καμιά φορά, είχε σκεφτεί τότε. Γνώριζε όλες τις παλιές ιστορίες που αφορούσαν τον πατέρα του Φωκά, τον Αντρέα, είχε μάθει από τους πιο παλιούς πόσο εξαι-

ρετικός και πόσο καλόψυχος άνθρωπος ήτανε καθώς και για τις μετέπειτα συμφορές που τον βρήκαν.

Περισσότερο από περιέργεια είχε ξεκινήσει εδώ και δεκαοκτώ χρόνια να πάει στο αρχοντικό, παρά από πίστη πως ήταν δυνατό να πιάσει δουλειά εκεί. Ένα μόλις μήνα πριν είχανε βάλει τα στέφανα με τη Μαρούλα και μια μόνιμη δουλειά την είχε απόλυτη ανάγκη. Φτωχοί κι οι δυο, αυτός στο μεροκάματο, στα περιβόλια και τα αμπέλια, κι η Μαρούλα να ξενοπλένει από κει κι από δω, χωρίς τίποτε σίγουρο και σταθερό στα χέρια τους.

Το σπίτι τους ήταν τουλάχιστον τρεις ώρες δρόμος από το σπίτι του Φωκά, έλπιζε όμως πως αν όλα πήγαιναν καλά και τον έπαιρναν τελικά στη δουλειά, έχοντας ένα σταθερό μεροκάματο θα μπορούσε να πάρει και τη Μαρούλα κοντά του. Κάπου θα βολευόταν, μια γωνίτσα θα την έβρισκαν να ζήσουν. Θυμόταν πως ξεκίνησε εκείνο το πρωί μ' ένα δανεικό γαϊδουράκι από το φίλο του τον Μιχάλη κι έφυγε χαράματα για να φτάσει από τους πρώτους στο αρχοντικό, γιατί είχε ακούσει πως γινόταν χαμός από τον κόσμο που πήγαινε καθημερινά ζητώντας δουλειά.

Σαν έφτασε, τα 'χασε κυριολεκτικά. Μόλις που είχε βγει ο ήλιος κι ένα πλήθος, έτσι του φάνηκε, ανθρώπων περίμενε σ' όλη την έκταση κοντά και γύρω από το σπίτι του Φωκά. *Μα αυτοί πρέπει να κοιμήθηκαν εδώ, δεν γίνεται αλλιώς, πότε πρόλαβαν; σκέφτηκε με απογοήτευση καθώς έβλεπε τις ελπίδες του να εξανεμίζονται. Δεν βαριέσαι όμως, αφού έκαμα τον κόπο κι ήρθα, ας περμένω κι εγώ, δεν έχω και τίποτε άλλο να κάνω.*

Πέρασαν πολλές ώρες και δεν φάνηκε κανείς από το σπίτι ούτε να τους μιλήσει ούτε να τους δώσει ένα ποτή-

ρι νερό. Ο ήλιος έκαιγε αδυσώπητα. Το μεσημέρι πέρασε κι έδωσε τη θέση του στο απόγευμα κι ακόμα τίποτε. Πολλοί άνθρωποι είχαν έρθει μαζί με τις οικογένειές τους κι όπου υπήρχε έστω ένα δεντράκι είχε γίνει καταφύγιο για να γλιτώσουν όπως μπορούσαν από τον καυτό ήλιο. Σχεδόν κανέναν, απ' όσους περίμεναν, δεν γνώριζε ο Ζωγραφάκης. Νέοι, γέροι, μεσήλικες, μανάδες, κοριτσόπουλα, όλοι περίμεναν να δουν τον αφέντη, όλοι ήθελαν να γίνουν εργάτες του Φωκά.

Σαν έδυσε ο ήλιος και κανείς δεν είχε εμφανιστεί, ένα σούσουρο κυριάρχησε ανάμεσα σ' όλους αυτούς. «Πάει, ούτε και σήμερα ήρθε. Αύριο πάλι έχει ο Θεός». Αυτά περίπου τα λόγια ακούγονταν από δω κι από κει, και όλοι άρχισαν να μετακινούνται σιγά σιγά. Άλλοι έφευγαν για το χωριό κι άλλοι άπλωναν κουρελούδες και κιλίμια κάτω από τα δέντρα να περάσουν τη νύχτα, για να μην τους πάρει κάποιος άλλος τη θέση και τη σειρά το πρωί.

Ο Ζωγραφάκης δεν είχε σκοπό ούτε να μείνει ούτε να περιμένει κανέναν πια. Όταν άρχισε λοιπόν ν' αραιώνει ο κόσμος, ανέβηκε στο γαιδουράκι έτοιμος να φύγει για το χωριό του. Καθώς έφευγε, έριξε μια ματιά μέσα στον κήπο του σπιτιού κι αμέσως σχεδόν ξεκαβάλικεψε και με μια δρασκειλιά πήδησε τον χαμηλό φράχτη του κήπου. Είδη κάποιες τριανταφυλλιές μισοχωμένες στις πέτρες και στα αγριόχορτα και δεν άντεξε να τις αφήσει έτσι. Ήταν ήδη μπουμπουκιασμένες μα ήταν αδύνατο ν' ανθίσουν κανονικά έτσι όπως ήταν πνιγμένες. Άρχισε λοιπόν να τις καθαρίζει από τις πέτρες, να ξεριζώνει με τα χέρια του όλα τα αγριόχορτα κι ύστερα ν' ανοίγει μικρούς λάκκους γύρω από τις ρίζες τους για να μπορούν ν' αναπνέουν. Του

πήρε αρκετή ώρα κι είχε αρχίσει να νυχτώνει. Όταν σήκωσε τα μάτια του από τη γη, πρόσεξε δύο πράγματα: τα χέρια του που ήταν καταματωμένα κι έναν ψηλό, καλοστεκούμενο και καλοντυμένο άντρα να τον παρατηρεί από κοντινή απόσταση. Νόμιζε πως ήταν ο ίδιος ο Φωκάς και τα ἔχασε προς στιγμήν, τον κοίταξε όμως θαρρετά χωρίς να σκύψει το κεφάλι.

«Συγγνώμη, αφεντικό», του είπε, «μα τις είδα και μου φάνηκε κρίμα κι άδικο να τις αφήσω έτσι. Τις καθάρισα λίγο, θα δείτε πως άμα ποτιστούν λιγάκι, κούκλες θα γίνουν... και πάλι συγγνώμη», είπε κι ετοιμάστηκε να φύγει.

«Στάσου», άκουσε τον ψηλό να του λέει, «ποιος είσαι;»

«Ο Ζωγραφάκης είμαι, κι είχα έρθει για δουλειά».

«Είσαι κηπουρός;»

«Ό,τι θέλετε είμαι», είπε ξεθαρρεμένος ο Ζωγραφάκης. «Όμως η κανονική μου δουλειά είναι να σκάβω και να φυτεύω αμπέλια και φυτά».

«Άρα είσαι κηπουρός», ξαναείπε ο άλλος.

«Εμ, βέβαια είμαι», απάντησε πρόσχαρα εκείνος.

«Προσλαμβάνεσαι για τον κήπο και για όλες τις εξωτερικές δουλειές, σύμφωνοι, κύριε Ζωγραφάκη, έτσι δεν είπαμε το όνομά σου;»

«Έτσι, έτσι, κύριε Φωκά, ό,τι πείτε, ο Θεός να σας έχει καλά», του απάντησε τρέμοντας από χαρά ο Ζωγραφάκης.

«Μπερ μέσα κανονικά από την πόρτα, να σου δείξω τα κατατόπια και πού θα κοιμηθείς απόψε. Σε είδα καβάλα σ' ένα γάιδαρο, φέρ' τον κι αυτόν μαζί σου. Τώρα στην αρχή θα σου χρειαστεί οπωσδήποτε».

Μέσα σε δευτερόλεπτα είχε μπει από την κανονική πόρτα στον κήπο του σπιτιού σέρνοντας και το γάιδαρο. Όσοι από τον κόσμο είδαν τι έγινε τον ρώταγαν με αγωνία τι και πώς, κι αυτός τους απαντούσε, πετώντας από τη χαρά του, λέγοντας και ξαναλέγοντας «κηπουρός... κηπουρός, χο χο χο χο». Κηπουρός δεν ήταν, έξυπνος άνθρωπος όμως σίγουρα ήταν. Ούτε κι ο άλλος ήταν ο Φωκάς αλλά ο επιστάτης, όμως αυτό θα το μάθαινε αργότερα μιας κι αυτή η πρώτη συμφωνία διά λόγου, που έγινε δίπλα στις μισοξεραμένες τριανταφυλλιές, κράτησε σχεδόν μια ολόκληρη ζωή.

Το άλλο κιόλας πρωί μήνυσε στη Μαρούλα τα συμβάντα και της παράγγειλε να μην τον περιμένει σύντομα. Της παράγγειλε επίσης να μην ανησυχεί γιατί κανόνιζε και για την ίδια πολύ καλή δουλειά, για να είναι μαζί. Μήνυσε επίσης και στο φίλο του τον Μιχάλη να ξεχάσει προσωράς το γάιδαρό του γιατί ο Φωκάς τον μίσθωσε κι αυτόν «σαν μέλος του προσωπικού του» κι ότι θα του έστελ-
νε όλα τα λεφτά, αμέσως με την πρώτη πληρωμή.

Μετά απ' αυτά ο Ζωγραφάκης στρώθηκε στη δουλειά. Είχε πολλά πράγματα να κάνει σ' αυτό τον κατάξερο και εγκαταλειμμένο κήπο. Όλο το επόμενο διάστημα δούλεψε με την ψυχή του. Μόνος του, χωρίς βοήθεια από κανέναν, έσκαψε και ξεβοτάνισε το χώρο, κλάδεψε δέντρα, άνοιξε αυλάκια για το πότισμα, φύτεψε, κανάκεψε και μπουμπούκιασε το σύμπαν. Μέσα σ' ένα μήνα ο κήπος είχε αλλάξει όψη ριζικά. Μια έκρηξη χρωμάτων και μια ουράνια μοσχοβολιά αντικατέστησε τα ξεραμένα φυτά και τα παρατημένα στην τύχη τους δέντρα.

Έμεινε στο πίσω μέρος του σπιτιού σ' ένα πρόχειρο πα-

ραγκάκι, που μάλλον κοτέτσι πρέπει να υπήρξε στο παρελθόν. Το είχε όμως περιποιηθεί και συγυρίσει με τα λίγα πραγματάκια που του είχαν δώσει από το σπίτι και, αν μη τι άλλο, ήταν καθαρό και τακτοποιημένο. Εξάλλου μόνο για ύπνο πήγαινε εκεί ο Ζωγραφάκης, ο οποίος αν και δούλευε όλη μέρα μες στις λάσπες και τα χώματα, κάθε βράδυ πλενόταν με ιδιαίτερη προσοχή, σαπούνιζε τα λερωμένα ρούχα από τη δουλειά της μέρας, κι έπαιρνε από τα σύρματα του κήπου, όπου είχε απλώσει από το προηγούμενο βράδυ τ' άλλα του, τα καθαρά, για ν' αλλάξει. Δεν άντεχε ούτε τη βρόμα ούτε την απλυσιά. Του άρεσε πάντα να μοςχομυρίζει σαπούνι και γη.

Όταν τέλειωσε με τον κήπο, έστησε στην πίσω αυλή του σπιτιού, λίγο πιο κει από το παραγκάκι του, ένα λαχανόκηπο. Μόνο δέκα μέρες του πήρε να τον φτιάξει, όμως φύτεψε ό,τι ζαρζαβατικό μπορούσε κανείς να φανταστεί, ντομάτες, κολοκύθια, φασολάκια, πιπεριές, αγγούρια, μελιτζάνες, κι αφού τελείωσε μ' αυτά, έκανε κι ένα μεγάλο παρτέρι με σέλινα, δυόσμο, μαϊντανό κι ό,τι άλλο αρωματικό φυτό βρήκε στην αγορά.

Έβρισκε το φαγητό του κάθε μεσημέρι κάτω από την μπροστινή πορτοκαλιά και το βράδυ στην πίσω αυλή πάνω στη μεγάλη πεζούλα δίπλα στο πηγάδι. Με κανέναν από τους άλλους εργάτες δεν είχε κανενός είδους επαφή ούτε και είχε προλάβει να γνωρίσει κανέναν απ' αυτούς. Από νύχτα σε νύχτα δούλευε κι ήταν χαρούμενος κι ευτυχισμένος. Ήταν όμως κι έξυπνος και με την άκρη του ματιού του παρατηρούσε τα πάντα. Έβλεπε τον επιστάτη, που όλες αυτές τις μέρες τον παρακολουθούσε επισταμένα χωρίς καθόλου να του μιλά. Πού θα μου πας, έλε-

γε από μέσα του χαμογελώντας ο Ζωγραφάκης, θα σε φέρω εγώ εκεί που θέλω, και πράγματι έτσι ακριβώς έγινε.

Μετά από λίγο καιρό κι αφού όλα δούλευαν ρολόι πια στον κήπο, τον βρήκε μια μέρα ο επιστάτης εκεί που σκάλιζε τις λεμονιές.

«Ζωγραφάκη», του είπε, «πέρασε ο πρώτος μήνας κι είμαι πολύ ευχαριστημένος απ' αυτά που βλέπω. Μπράβο σου. Το απογευματάκι έλα από το σπίτι να πάρεις το πρώτο σου μηνιάτικο».

Πάνω από μήνα δούλευε γιατί μέτραγε μια μια τις μέρες, μα ας είναι είπε, και αφήνοντας το σκάλισμα, σήκωσε τα μάτια και έκανε την ερώτηση που τον έκαιγε πιο πολύ απ' όλα.

«Θέλω να μου πεις, αφεντικό, αν θα με κρατήσετε εδώ μόνιμο κηπουρό, αυτό με τρώει πιο πολύ κι από την πληρωμή».

«Ούτε συζήτηση, είσαι ο καλύτερος, και τα λεφτά με το παραπάνω και με πολλή ευχαρίστηση θα τα πάρεις, γιατί το αξίζεις όσο κανείς».

Συγκινήθηκε ο Ζωγραφάκης, μια καλή κουβέντα περιμένε όλον αυτό τον καιρό ν' ακούσει κι ένα καλό νέο να στείλει στη Μαρούλα του, που την είχε επιθυμήσει πολύ και του έλειπε κάθε μέρα και περισσότερο.

«Υπάρχει ακόμα και κάτι άλλο που πρέπει να σου ζητήσω, αφεντικό, και αφορά τη γυναίκα μου».

«Είσαι παντρεμένος, Ζωγραφάκη;»

«Φρεσκοπαντρεμένος είμαι και την έχω αφήσει μόνη της, περιμένει νέα μου και δεν ήξερα τι να της έλεγα. Αυτό ήθελα να ζητήσω από σένα, μπας και υπάρχει καμιά δουλειά και γι' αυτή, να τη φέρω εδώ κοντά μου».

Ο επιστάτης χαμογέλασε και κούνησε το κεφάλι του με κατανόηση. «Άκου, έχω εντολή από τον ίδιο τον κύριο Φωκά, που είδε τι έχεις κάνει με τον κήπο και ξετρελάθηκε, να μείνεις εδώ πάση θυσία. Γι' αυτό θα δούμε τι θα κάνουμε και για τη γυναίκα σου, κάτι θα της βρούμε. Άσε με λίγες μέρες να το σκεφτώ, να το συζητήσω και θα σου πω».

«Ήρθε εδώ ο κύριος Φωκάς; Μα πώς, ποιος είναι; Δεν τον ξέρει κανείς».

«Άσ' το αυτό, Ζωγραφάκη, θα τον γνωρίσεις όταν πρέπει. Εσύ τώρα πες στη γυναίκα σου να μην ανησυχεί. Όλα θα τα βολέψουμε, αφού πρέπει να σ' έχουμε ευχαριστημένο και να σε κρατήσουμε εδώ, σύμφωνα με τις εντολές του κυρίου Φωκά, τ' άλλα είναι δική μας δουλειά».

Πέρασαν ακόμα λίγες μέρες. Κόσμος πήγαινε κι ερχόταν στο σπίτι, φορτηγά εμφανίζονταν σε καθημερινή βάση κουβαλώνοντας πράγματα και ρούχα, όλα ετοιμάζονταν με γοργούς ρυθμούς πια να υποδεχτούν την οικογένεια, που όλοι έλεγαν πως, μετά της Παναγίας, τον Δεκαπενταύγουστο, θα ερχόταν για μόνιμη εγκατάσταση.

Ο επιστάτης μια απ' αυτές τις μέρες φώναξε τον Ζωγραφάκη και του είπε πως όλα είχαν συζητηθεί και τακτοποιηθεί από το μεγάλο αφεντικό και πως η Μαρούλα μπορούσε να έρθει να μείνει μαζί του. Η συμφωνία κλείστηκε και η Μαρούλα έλαβε το μήνυμα πως όλα ήταν εντάξει και τακτοποιημένα, μόνο που έπρεπε να περιμένει ακόμα λίγο καιρό έως ότου κανονιστεί και το σπίτι όπου θα έμεναν.

Ο επιστάτης, κατόπιν εντολής του κυρίου Φωκά, του είπε πως θα του παραχωρούσαν το σπιτάκι του κήπου που

βρισκόταν ακριβώς πάνω στο σύνορο του κτήματος στη βορινή πλευρά του αρχοντικού. Η αλήθεια ήταν πως το είχε βάλει στο μάτι ο Ζωγραφάκης από την πρώτη μέρα που το είχε δει, το είχε ελέγξει με ιδιαίτερη προσοχή και πίστευε πως με πολλή δουλειά και μεράκι θα μπορούσε να το φτιάξει τέλειο.

Αυτό το σπιτάκι πρέπει να λειτουργούσε παλιά σαν αποθήκη και ξυλαποθήκη, όμως κάποιος έμενε εκεί στα χρόνια του πατέρα Φωκά γιατί υπήρχαν ενδείξεις ανθρώπινης παρουσίας. Τώρα βέβαια, πέρα από τα ντουβάρια που έστεκαν μια χαρά, δεν υπήρχε τίποτε άλλο. Σαν έμπαινες μέσα, έβλεπες ανεμπόδιστα τον ουρανό μιας και δεν υπήρχε στέγη και οι δυο κύριοι χώροι ήταν γεμάτοι με σωρούς από πέτρες, κλαδιά και φύλλα δέντρων κι ό,τι άλλο σκουπίδι της γης και τ' ουρανού. Συμφώνησαν με τον επιστάτη σε δυο πράγματα. Το πρώτο ήταν πως ναι μεν θα το 'φτιαχνε αυτός, έπρεπε όμως να έχει περισσότερο ελεύθερο χρόνο για να μπορεί να το τελειώσει πριν αρχίσουν οι βροχές.

«Και μη φοβάσαι για τους κήπους, αφεντικό, δεν πρόκειται ν' αφήσω να μαραθεί ούτε ένα φύλλο. Εξάλλου η πολλή δουλειά έχει γίνει πια. Ο κύριος Φωκάς δεν θα βρει ψεγάδι, όταν έρθει με το καλό, αυτό το υπόσχομαι», δεσμεύτηκε ο Ζωγραφάκης.

Το δεύτερο που συμφώνησαν αφορούσε τα υλικά, την ξυλεία ιδιαίτερα που θα χρειαζόταν, καθώς και ό,τι άλλο έπρεπε να 'χει ένα σπίτι, ιδίως στην αρχή. Εκεί η συμφωνία ήταν μισά μισά, τα οποία θα κρατούσαν από τους

μισθούς του και της γυναίκας του, όταν θα ερχόταν κι έπιανε δουλειά με το καλό. Κανένα μηνιάτικο δεν πληρώθηκε μέχρι το τέλος της χρονιάς ο Ζωγραφάκης. Ο ίδιος ζήτησε να γίνει έτσι γιατί ήθελε να τελειώνει με τα μισά μισά και ήταν πάρα πολύ ευχαριστημένος με τη συμφωνία που είχε κάνει. Του φάνηκε και δίκαιη και λογική.

Δούλευε είκοσι ώρες κάθε μέρα, συνήθως μόνος του, και μόνο όταν έπρεπε να γίνουν δουλειές που χρειάζονταν παραπάνω άτομα έρχονταν κάνα-δυο εργάτες και τον βοηθούσαν. Τέλειωσε μέσα στις προθεσμίες, που ο ίδιος είχε βάλει, δηλαδή κάτι παραπάνω από ένα μήνα, και το σπιτάκι που έφτιαξε ήταν πολύ πιο όμορφο και πιο μεγάλο απ' όσο είχε φανταστεί στην αρχή. Οι χώροι ήταν αρκετά ευρύχωροι, αλλά με την πρώτη ματιά δεν φαινόταν έτσι όπως ήταν μπαζωμένοι. Τα μεγάλα παράθυρα, που άνοιξε γύρω από το σπίτι, έβαζαν όλο τον ήλιο το πρωί μέσα. Φύτεψε ένα περιβολάκι στη συνέχεια, με ανθόκηπο τριγύρω του, και σαν ήρθε η Μαρούλα, ακριβώς δυο μήνες μετά και μόλις τρεις μέρες πριν έρθει η οικογένεια Φωκά, τα βρήκε όλα στην εντέλεια. Γέλασε το χειλάκι της κι έπεσε χαρούμενη και ήρεμη στην αγκαλιά του. Πολύ τον είχε επιθυμήσει κι η ίδια. Ούτε στα πιο τρελά της όνειρα δεν περίμενε αυτό το «παλάτι», που την υποδέχτηκε, μαζί με το ζεστό χαμόγελο του άντρα της.

Αυτά σκεφτόταν τώρα ο Ζωγραφάκης καθώς έβαζε στη χειράμαξα το τελευταίο, ευτυχώς, σακί και χαμογελούσε ικανοποιημένος όπως έσπρωχνε το καρότσι να το πάει

στην αποθήκη. Εκεί όπου ήταν το παραγκάκι, όπου έμενε στην αρχή, είχε φτιαχτεί η αποθήκη του σπιτιού. Ακριβώς στην πίσω μεριά της κουζίνας, δίπλα στην πεζούλα όπου καθόταν τα βράδια κι έτρωγε το φαγητό του, έχοντας στη μύτη του τις μυρωδιές από τους дуόσμους και τους βασιλικούς που είχε φυτέψει.

Τώρα, δεκαοκτώ χρόνια μετά, όλα κυλούσαν ήρεμα. Παρότι του είχαν προτείνει να πάρει βοήθό, ο ίδιος δεν θέλησε. Μια χαρά τα κατάφερνε μόνος του, όμως και η Μαρούλα και η Ερατώ έβαζαν πότε πότε ένα χεράκι. Ευτυχώς που είχε έρθει στη ζωή τους αυτό το κορίτσι, η Ερατώ, και τους χάρισε το γέλιο και τη χαρά. Οι ίδιοι δεν είχαν αξιωθεί να κάμουν δικά τους παιδιά, μα ο Θεός από το 'να χέρι βγάζει και στ' άλλο βάζει. Έτσι γίνεται πάντα. Σαν έμεινε ορφανή η Ερατούλα, άνοιξαν την πόρτα τους στην ευτυχία από την πρώτη μέρα που ήρθε να μένει μαζί τους.

Το πιάνο δεν είχε σταματήσει να παίζει όλο το απόγευμα. Τον άγχωνε πολύ τον Ζωγραφάκη αυτό το πιάνο, ίσως ήταν και το μόνο που τον ενοχλούσε και τον τρόμαζε σ' αυτό τον παράδεισο που ζούσε ευτυχισμένος. Τώρα τελευταία δεν του έδινε βέβαια και πολλή σημασία, ίσως είχε συνηθίσει πια αυτή την ακούρδιστη κραυγή του. Η καταιγίδα πάντως, που τόσο απρόσμενα ξέσπασε, ουδολως διέκοψε την αδεξιότητα της πιανίστριας Αμαλίας!

Καθώς ο Ζωγραφάκης έσπρωχνε τη χειράμαξα προς την αποθήκη, από το παράθυρο του δωματίου της η Θάλεια, η κόρη του αφεντικού, του κούνησε το χέρι με χαμόγελο. Τη χαιρέτησε κι αυτός με το κεφάλι καθώς η βροχή δυνάμωνε και δεν έπρεπε ν' αφήσει κάτω το αμάξι, να

καθυστερήσει και να βραχούν τα σακιά. Κοτζάμ κοπέλα έγινε κι αυτή, σκέφτηκε, μεγάλωσαν τα πουλάκια μου. Τρία χρόνια έχουνε διαφορά με την Ερατούλα μου και φαίνονται συνομήλικες. Εμ, η Θάλεια μπορεί να της ρίχνει και μισό κεφάλι, ψηλή σαν τη μάνα της, ευτυχώς όμως που δεν της μοιάζει καθόλου στο χαρακτήρα παρά μόνο στην εμφάνιση.

Θυμήθηκε την πρώτη μέρα που ήρθε η οικογένεια Φωκά στο αρχοντικό. Κλάδευε τις μπροστινές τριανταφυλλιές όταν, μπροστά του, στο ένα μέτρο, σταμάτησε το τεράστιο γαλάζιο αυτοκίνητο, λαμπερό και γυαλισμένο, σαν να βγήκε εκείνη τη στιγμή από κουτί δώρου. Τέτοιο αμάξι ούτε είχε ξαναδεί ποτέ του ούτε μπορούσε να φανταστεί πως υπήρχε. Ο Θεοφάνης Φωκάς, σοβαρός, ψηλός, γεροδεμένος, κατέβηκε πρώτος. Ο Ζωγραφάκης θυμήθηκε το πρόσωπό του από τις λιγοστές επισκέψεις που είχε κάνει στο αρχοντικό, τις προηγούμενες μέρες, κι έμεινε τώρα να τον παρακολουθεί καθώς έκανε έναν κύκλο και άνοιγε τη διπλανή πόρτα, δίνοντας το χέρι του στην Αμαλία. Ήταν μια όμορφη γυναίκα, ψηλή κι αυτή, λυγρόκορμη, με τα κόκκινα μαλλιά της κότσο. Έπιασε το χέρι του άντρα της και βγήκε από το αμάξι αγέλαστη κι ανέκφραστη, χωρίς στην ουσία να κοιτάζει πουθενά. Προχώρησε προς το σπίτι, αγνοώντας τον άντρα της και τον μικρό Αντρέα, που βγήκε αμέσως μετά από το πίσω κάθισμα και κρατώντας το χέρι του πατέρα του προχώρησαν κι αυτοί προς το σπίτι.

Ο Φωκάς τον είχε χαιρετίσει ζεστά, κι αυτός τους καλωσόρισε. Η Αμαλία ούτε που είχε γυρίσει να τον κοιτάξει. Φορούσε ένα ριχτό μαντό και κανείς, ειδικά στην αρ-

χή, δεν είχε καταλάβει ότι ήταν έγκυος. Τρεις μήνες αργότερα είχε γεννηθεί η Θάλεια.

Μ' αυτές τις σκέψεις και την μπόρα να έχει γίνει καταιγίδα, έφτασε στην αποθήκη και παρέδωσε το καρότσι στους εργάτες.

Η μέρα είχε για σήμερα τελειώσει. Αύριο ήταν Κυριακή και ευτυχώς δεν είχε δουλειές. Είχε φροντίσει να είναι ελεύθερος από υποχρεώσεις, γιατί ήθελε να πάρει τη Μαρούλα και την Ερατώ να πάνε μια βόλτα στη θάλασσα. Καιρό είχανε να το κάμουν αυτό κι ήτανε ευκαιρία, αν βέβαια δεν τους τα χαλούσε εντελώς ο καιρός. «Μπα, καλοκαιρινή μπόρα είναι και σε λίγο θα τελειώσει», είπε και κάνοντας το σταυρό του, προχώρησε για το σπίτι του.